

"Beşer hiçbir cihetle bütün enva'-ı kâinata muhalif olarak ve küçük kardeşleri olan sair taifelere zıt olarak kâinattaki nizama, küllî şerleriyle muhalefet edip nev'-i beşerde şerrin hayra galebe.." küçük kardeşlerden kasıt nedir; sair taifeler kimlerdir?

"Ben bütün kuvvetimle, hadsiz lisanım olsa, o hadsiz lisanlarla kasem ederim ki, âlemi bu nizam-ı ekmel ile bu kâinatı zerreden seyyarata kadar, sinek kanadından semavat kandillerine kadar nihayet bir hikmet-i intizam ile halkeden Hakîm-i Zülcelâle ve Sâni-i Zülcemâle o hadsiz lisanlarla kasem ediyoruz ki, beşer hiçbir cihetle bütün enva-i kâinata muhalif olarak ve küçük kardeşleri olan sair tâifelere zıt olarak kâinattaki nizama, küllî şerleriyle muhalefet edip nev'-i beşerde şerrin hayra galebesine binler senede sebep olan o zakkumları yiyip hazmetmesi mümkün değil."(1)

Kainatı ve içindekileri, debisi yüksek büyük bir hayır nehri olarak düşünecek olursak, bu nehrin tersine bir akım oluşturmak âdeta imkansızdır. Fizik kurallarına göre hayır akıntısının karşısında şerrin hiçbir şansı ve değeri yok demektir. Yani insanlığın geçici şerri kainattaki mutlak hayrın önünde erimeye ve yok olmaya mahkumdur. Bu yüzden insanlığın halihazırdaki küllî şerrine bakarak ümitsizliğe düşmemek gerekir deniliyor.

"Enva-i kâinat ve küçük kardeşleri olan sair taifeler" ifadesinden kastedilen mana ise, insanlığın dışındaki diğer unsurlar, canlılar ve mahluklardır. Cemadat, bitkiler, hayvanlar, melekler, ruhaniler vesaire bunlardandır. Ki bu taifeler mutlak hayır akıntısının içindedirler ve hayır resminin bütününe hizmet ediyorlar. Kaldı ki insanlık kendi içinde de bu şerri sürekli tutamaz, mutlaka bir yerde bir zamanda istifra edecektir. **Hayır** mutlak ve daimi bir durum iken, **şer** nispi ve gelip geçicidir.

(1) bk. [Hutbe-i Şâmiye](#).